

OCENE – POROČILA

DAJMO, JEŽ!

Toon Tellegen: *Jež in samotni*

občutek. Ilustracije Ana Zavadlav.
Prevod Staša Pavlovič. Mladinska
knjiga, Ljubljana 2020.

Po »kratkem živalskem romanu« *Čriček in temačni občutek*, ki je eden iz serije, v kateri se nizozemski pisatelj in pesnik ukvarja z različnimi psihičnimi stanji, smo lansko leto dobili novo živalco z novim občutkom – ježa s samotnim občutkom. Slednji se nemalokrat izkaže tudi za temačnega, a brez skrbi, knjiga ni niti malo dolgočasna ali ponovitev predhodne. Tellegen je, kot že vemo in se vedno znova potrdi, namreč mojster besede, ki zmore ustvariti tako intenzivna in otipljiva vzdušja, da bralca vsakič znova posrkajo, hkrati pa ga vodi prav pod kožo protagonista, da z njim čutimo, se žalostimo, veselimo, skrbimo, trpimo ... In se čudimo, predvsem avtorjevim domislicam, ki so včasih totalno odbite, drugič absurdne, tretjič kako drugače unikatne. Kaj vse gre našemu ježu po glavi! Vse pa se vrti okoli obiskov, ki si jih jež predstavlja v različnih scenarijih, z različnimi izidi, ob čemer tuhta, dvomi, se postavlja pred dileme in si zastavlja tudi čisto filozofska vprašanja: »Čisto mogoče je, da imam več dvomov kot bodic. Še dobro, da so dvomi nevidni. Čeprav ... Kaj pa če niso nevidni, če jih vidijo vsi razen mene?« Tudi tale premislek spada v to kategorijo: »Moje misli si ničesar ne želijo bolj kot premisliti si, ga je prešinilo. In jaz? Jaz jih samo opazujem in nimam kaj dodati.« Hkrati se jež ves čas spravlja k pisanju pisem

oziroma vabil na obisk, ki so včasih, denimo v svoji kratkosti, tudi prav zabavna: »Draga muha, Jaz« ali: »Zdravo, jež, to je vse.« Kot rečeno, jež v domišljiji (ali sanjah) preigrava niz hipotetičnih situacij in srečanj in ustvarja pravo malo enciklopedijo obiskov: predstavlja si neroden obisk (slona), ponesrečen obisk (medveda), zgovoren obisk (žirafe, ki na dolgo in široko razglablja o svojih rožičkih in v zvezi z njima pride do zaključka: »Kakšno življenje. Početi nič, pa kljub temu doživeti vse.«), obiske neobstojećih živali (peščenega čmrlja, letečega leva, črtastega blatnega hrošča, rdečega lenivca ...), ki počnejo nenavadne stvari, na ježeve bodice denimo obešajo jopiče in mu pojejo pohištvo. V samoti si predstavlja, da njegove bodice govorijo in pojejo in bi gostom lahko zapele pesem dobrodošlice. Predstavlja si obisk raka, ki mu populi vse bodice, obisk jazbeca, s katerim ugotovita, da se nimata o ničemer pogovarjat, obisk davno izumrlih živali, pa živali, ki jih pozna, a imajo nenadoma vse bodice. Obisk surikate, ki nima pojma, kaj je treba na obiskih početi in čemu so sploh namenjeni. Predstavlja si tudi želvo in polža, ki poskušata plesati, a jima ne gre, zato se odločita, da bosta samo stala pri miru, kar je tudi lahko ples – »prmirnček«. In tako naprej, še in še obiskov, čudnih, neprijetnih, tudi fizično bolečih.

Jež je nepomirjen z lastno identiteto (»Čuden sem, strašljiv, osamljen in neodločen, imam bodice in hočem, da bi me kdo obiskal, hkrati pa tega tudi nočem ... je premleval. Kakšna žival sem jaz!«), iz česar se torej poraja kaos

občutkov, nad katerimi izstopa samotni občutek. S samoto pa vemo, kako je; da nam čas, da razmišljamo, včasih tudi preveč in pretirano, kar se nedvomno dogaja tudi ježu. Kopičijo se mu vprašanja, na katera ne pozna odgovorov: je obstoj velik ali majhen? Kaj pa smrt? Si želi obiska samo zato, da bi se prepričal, da si ga ne želi? Zagonetno! Pri tem ne smemo pozabiti, da je Tellegen ne samo izvrsten pisatelj, pač pa tudi zdravnik, ki dobro pozna človeško psiho, težave in stiske, kar spretno in prepričljivo prenese na živalske junake. Ti bralca nikakor ne morejo pustiti ravnodušnega, saj del junakovega občutja avtor prenese tudi na nas same. Ne glede na to, ali piše o ježu ali kom mehkejšem in bolj kosmatem, zna Tellegen pač zbsti in vsaj v času branja kot z bodico predreti mehurček, s katerim smo se nemara zavarovali pred tujimi težavami. Sporoča nam, da so, obstajajo in včasih potrebujejo le nekaj tople naklonjenosti. Tellegen je tudi avtor, ki v svoja dela vpleta najmanjše ali v vlogi literarnih likov največkrat spregledane živali, denimo hišnega kozlička, lesnega črva, meduzo, oso in druge, ki so, vsaj nekateri, prav tako kot protagonist nagnjeni k filozofiranju. Žirafa na primer razmišlja, kako bi bilo, če bi bila ona rožiček in sprašuje ježa, če si kdaj želi biti bodica ... Nekatera bitjeca so zabavna, druga resna, tretja nam gredo lahko celo rahlo na živce, za ježa pa navijamo in stiskamo pesti.

Tako kot ni nobenega dvoma o vrhunskosti Toona Tellegena in neverjetnih razsežnostih njegove domišljije, ki jo radodarno posodi ježu in ostalim, tudi ni dvoma o vrhunskosti Ane Zavadlav. V slovenskih izdajah obeh knjig, torej *Čriček in temačni občutek* in *Jež in samotni občutek*, ki se – to je treba izpostaviti – v prevodu Staše Pavlović odlično bereta, namreč najdemo ilustracije, ki so jih kot enkratne nemudoma prepoznali tako doma kot tudi v tujini. Z ilustracijami iz

Črička se je Ana Zavadlav namreč uvrstila na razstavo ilustracij v okviru sejma otroških knjig v Bologni, na častno listo IBBY, zanje pa je prejela tudi Nagrado Purple Island in Levstikovo nagrado. V zvezi z avtorjem oziroma besedilom sem že govorila o vzdušju, a ko sem pisala o njem, sem imela seveda neobhodno v mislih tistega, ki ga ustvarjajo besede in ilustracije skupaj, hkrati. Čeprav so slednje z izjemo nekaj dvostranskih (na katerih je pogosto upodobljen gozd) manjše, nekatere celo drobne, so izjemno povedne (ne samo na vsebinskem – notranjost ježevega domovanja, njegovi namišljeni gosti itd., pač pa predvsem čustvenem nivoju), ilustratorica pa je izbrala tehniko, ki odlično korespondira z naslovnima občutkoma, torej temačnostjo in samotnostjo. To ni Ana Zavadlav, kakršne smo vajeni – igriva, barvita in bolj otroška; to je Ana Zavadlav, ki je iznašla likovno govorico za vse, tudi za odrasle, predvsem pa gre s svojimi sivinami, zamolki in tišinami, včasih s pogrezanjem v nekakšno mehko in drugič z ostrino drobnega, osamljenega prizorčka tako organsko na Tellegenova besedila, kot bodice na ježa! *Jež in samotni občutek* tako ni le ena izmed prevodnih knjig, pač pa tudi vrhunska domača stvaritev.

Gaja Kos

NEPOZABNE: ŽENSKE, KI SO PREMİKALE MEJE NAŠEGA SVETA. Milica Antić Gaber et al, ilustracije Bojana Dimitrovski et al, Ljubljana, Mladinska knjiga, 2020.

Knjiga *Nepozabne* vstopa v specifičen kontekst, ne le splošni kulturni in politični, kot pač vsako literarno delo, temveč tudi v kontekst sorodnih izdaj, ki